

PRAVNI POLOŽAJ SUBJEKATA GRAĐANSKOPRAVNOG SPORA NEPOSREDNO PRIJE PODNOŠENJA TUŽBE

Sažetak

Nastankom građanskopravnog spora, između subjekata građanskog prava posljedično dolazi do određenih ograničenja subjektivnih građanskih prava jednog od subjekata građanskopravnog odnosa u odnosu na obim građanskih prava drugog subjekta. Nastankom spora između subjekata građanskopravnog odnosa dolazi do neslaganja istih, u pogledu načina poimanja o određenom životnom događaju u kojem su subjekti spornog odnosa sudionici tog događaja. Autor kroz ovaj rad naučno istražuje pravni položaj subjekata spornog građanskopravnog odnosa neposredno prije podnošenja tužbe, sa posebnim osvrtom na zaštitu ugroženih građanskih prava kroz istraživanje mogućeg načina rješavanja spornog građanskopravnog odnosa. Također, predmetom ovog istraživanja je pravni položaj parničnih stranaka u toku parničnog postupka u kojem je tuženi kao parnična stranka ostao pasivan, ne upuštajući se u raspravljanje i osporavanje tužbenog zahtjeva. Konačan cilj ovog istraživanja jeste pronalazak određenog modaliteta mogućeg načina uređenja građanskog parničnog postupka, u kojem će biti pružena pravna zaštita subjektima spornog građanskopravnog odnosa, na način da određen građansko pravni spor riješe sporazumno bez potrebe pokretanja parničnog postupka. U tom smislu predmetom istraživanja će biti određena ograničenja u pogledu prava na podnošenje tužbe kako bi se na kvalitetan način izvršila selekcija subjekata spornog građanskopravnog odnosa koji osporavaju prava suprotne strane, a što čini pretpostavku za pokretanje parničnog postupka radi pravne zaštite ugroženih i povrijeđenih građanskih prava.

Ključne riječi: građanskopravni odnos, građanskopravni spor, ograničenje prava na podnošenje tužbe, tužba, pravni položaj parničnih stranaka

¹ Doc. dr. sc., sudija Kantonalnog suda u Sarajevu, docent na Pravnom fakultetu Univerziteta u Zenici

1. Uvod

Subjekti građanskih prava u toku svakodnevnih aktivnosti, uspostavljaju određene pravne odnose koje uređuje pravni poredak. Takav način postupanja subjekata, u formalnom pogledu je neprimjetan, sve dok unutar takvog odnosa ne nastane građanskopravni spor u pogledu ugrožavanja ili oduzimanja određenih subjektivnih građanskih prava. Tada između subjekata građanskopravnog odnosa nastaje građanskopravni spor, zbog različitog poimanja obima i vrste prava koja izviru iz tog građanskopravnog odnosa. Spor predstavlja određeno patološko stanje u pravnim odnosima.² Dok spor postoji između stranaka neizvjesno je ostvarenje i realizacija subjektivnog prava pa samim tim i funkcionisanje pravnog poretka na konkretnu pravnu situaciju. U pravilu, predmetni sporni odnos subjekti rješavaju na osnovu sporazuma, koji se uvijek temelji na principu kompromisa i međusobnog popuštanja. U protivnom ukoliko sporazum nije moguće postići, rješavanje spornog odnosa subjekti mogu riješiti pred nadležnim sudom. U pravilu ukoliko između stranaka u sporu ne postoji volja i spremnost na rješavanje spornog odnosa mirnim putem, pravni poredak strankama u sporu pruža mogućnost pokretanja sudskog postupka radi pravne zaštite povrijeđenih subjektivnih građanskih prava. Stoga je svaki nosilac subjektivnog građanskog (privatnog) prava koje bi trebao ostvariti, odnosno zaštititi u odnosu s nekom drugom osobom, ali i onaj ko smatra ili samo tvrdi (ili čak ni to) da je nosilac takvog prava, ovlašten zahtijevati od suda da djeluje u smjeru ostvarivanja njegova subjektivnog prava u odnosu s drugim osobama, pokaže li se da to pravo postoji.³

2. Pojam i nastanak građanskopravnog odnosa

Svaki građanin u toku života kao subjekt najviših Ustavom zagwarantovanih građanskih prava i temeljnih sloboda, u pravilu je pravno zaštićen, kako u ličnom pogledu kroz sistem krivičnopravne zaštite, tako i u imovinskopravnom pogledu kroz sistem građanskopravne zaštite. Ta pravna zaštita subjekata građanskih prava, između ostalog, ogleda se kroz sistem pravnih pravila u jednom društvu koja određuju način ponašanja i postupanja subjekata građanskopravnog odnosa u svakodnevnom životu. Stupanjem u građanskopravni odnos, subjekti građanskih prava ostvaruju svoje interese, pri tom poštujući prethodno utvrđena pravila i procedure načina ostvarivanja subjektivnih građanskih prava. Građanskopravni odnos u prvom redu javlja se kao faktički društveni odnos koji kao takav postaje

² G. Stanković, *Građansko procesno pravo*, Pravni fakultet u Nišu, 2010, (dalje - Stanković), 36.

³ N. Gavela, „O odnosu materijalnog i procesnog građanskog prava u parnicama“, *Zbornik radova*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2013, 191.

materijalnopravni odnos u trenutku kada ga pravo prizna i uredi. Na taj način se stvara mogućnost prinudnog ostvarivanja prava i nastanak obaveza subjekata u takvim građanskopravnim odnosima. Stupanjem u konkretne pravne odnose pravni subjekti stiču određena subjektivna prava i određene obaveze, te tako omogućavaju da se redovno ostvari projektovani pravni poredak u faktičkim životnim odnosima. Pravilima građanskog prava stvaraju se pretpostavke za nastanak, promjenu i prestanak određenog građansko pravnog odnosa, a pravilima građanskog procesnog prava stvaraju se pretpostavke za njegovu pravnu zaštitu.

3. Pojam i nastanak građansko pravnog spora

Između subjekata građanskog prava u toku trajanja pravnog odnosa, ponekad nastaje spor u pogledu obima prava i obaveza koje proističu iz tog građanskopravnog odnosa.⁴ Ta sporna pitanja, formalno i suštinski, sprječavaju mogućnost realizacije pravnih poslova i na taj način dovode do spornog odnosa između subjekata, a što posljedično dovodi do nastanka građanskopravnog spora.⁵ Građanskopravni spor u pravilu nastaje između subjekata građanskopravnog odnosa kada postoji nesuglasnost u pogledu vrste i obima subjektivnih građanskih prava.⁶ Građanskopravni spor nastaje tako što se dva subjekta ne slažu o postojanju ili nepostojanju nekog građanskopravnog odnosa, građanskog subjektivnog prava ili građanskopravnog zahtjeva; kad jedna strana iznosi jedno tvđenje, a druga strana ga negira ili ga osporava u cijelosti ili djelomično.⁷ U pravilu, nastankom

⁴ Izraz „spor“ potiče od riječi sporiti se, što znači ne slagati se sa nekim o nečemu i nastojati da se sopstveno mišljenje ili tvđenje drugome nametne kao jedino tačno i ispravno. Vidi: G. Stanković, 2010, 35.

⁵ Građanskopravni spor nastaje kada dođe do neslaganja strana u građanskopravnom odnosu u pogledu samog građanskopravnog odnosa, građanskopravnog subjektivnog prava ili građanskopravnog zahtjeva. Nastaje između strana u građanskopravnom odnosu i predstavlja neslaganje i sukob njihovih interesa, a nastaje tako što se dva subjekta ne slažu o postojanju ili nepostojanju nekog građanskopravnog odnosa, građanskopravnog subjektivnog prava ili građanskopravnog zahtjeva, zatim kada jedna strana iznosi jedno tvđenje, a druga ga strana negira ili osporava u cijelosti ili djelimično. *Ibid.*

⁶ Pod nazivom subjektivno pravo, odnosno subjektivno građansko, odnosno subjektivno privatno pravo mislimo na privatnu pravnu vlast (pravnu moć, *Reshtsmacht*) koja u građanskopravnom odnosu pravno pripada pojedincu (pravnom subjektu) nositelju prava, a proizlazi iz normi objektivnog građanskog (privatnog) prava. Kakva i kolika privatna vlast pripada pojedincu, ovisi o pravnoj naravi i sadržaju njegovog subjektivnog prava a u pogledu čega – o objektu tog njegova prava. Takvo shvaćanje privatnog prava slijedi ono koje je uglavnom općeprihvaćeno u suvremenoj građanskopravnoj i uopće pravnoj znanosti. Vidjeti: S. Krneta, „Evolucija pojma zahtjev i njegov odnos prema subjektivnom pravu“, *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, 1975, 297 – 309.

⁷ G. Stanković, 2010, 36.

građanskopravnog spora⁸ dolazi do narušavanja uspostavljenih faktičkih odnosa između subjekata građanskih prava.

Kad se subjektivno pravo ne ostvaruje spontano, ili kad se ostvaruje uz određena odstupanja, nastaje nesklad između normativnog poretka i faktičkog ponašanja u društvu, zbog čega pravom projektovani poredak nije ostvaren.⁹ Zbog toga su pravni subjekti čija subjektivna građanska prava nisu ostvarena, i samo društvo kao cjelina, primorani da preduzimaju mjere za sprječavanje, suzbijanje ili otklanjanje protivpravnog ponašanja nastalog u društvenim odnosima, kao i da bi se primijenile sankcije predviđene pravnim normama radi prinudnog ostvarivanja prava.¹⁰ U pravilu, ta pravna zaštita u pogledu građanskopravnih odnosa pruža se na zahtjev subjekta građanskopravnog odnosa u situaciji kada subjektivno pravo ne može da se ostvari dobrovoljno, odnosno kada prilikom realizacije preuzetih prava i obaveza iz građanskopravnog odnosa nastanu sporna pitanja, bilo u pogledu obima prava i obaveza ili nekom drugom pogledu vezanom za taj građanskopravni odnos.

3.1. Način rješavanja građansko pravnog spora

Međusudionicima građanskopravnih odnosa, koji su uređeni materijalno pravnim normama građanskog (ili kojeg drugog privatnog) prava, česti su građanskopravni sporovi o međusobnim (subjektivnim) pravima i njihovom naličju—dužnostima i obvezama, te o privatnopravnom statusu osoba.¹¹ Rješavanje građanskopravnog spora odvija se na dva moguća načina, i to: vansudskim putem, gdje stranke u spornom građanskom odnosu po principu kompromisa i međusobnog popuštanja pronalaze najprihvatljivija rješenja u spornom građanskom odnosu, i na taj način rješavaju isti. Drugi način rješavanja spornog građanskopravnog odnosa ostvaruje se sudskim putem, koji je prisutan u onim spornim odnosima gdje kod subjekata spornog građanskopravnog odnosa ne postoji ni volja i htijenje za bilo kakvim kompromisom i popuštanjem u pogledu uređenja obima prava i obaveza, nego se rješavanje spornog odnosa povjerava stručnom nepristrasnom i neutralnom organu koji će primjenjujući norme materijalnog prava, po posebnoj zakonom predviđenoj parničnoj proceduri, riješiti sporni odnos i na taj način odlučiti o pravima i obavezama subjekata tog spornog građanskopravnog odnosa.¹² Lice

⁸ Svaki spor predstavlja patološko stanje u pravnim odnosima. Sve dok spor postoji u društvenim odnosima, pravni odnosi ne mogu da se odvijaju normalno, niti mogu da nastaju na osnovu postojećih novi pravni odnosi. *Ibid.*

⁹ G. Stanković, 2010, 5.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ N. Gavela, „O odnosu materijalnog i procesnog građanskog prava u parnicama“, *Zbornik radova*, Pravni fakultet sveučilišta u Zagrebu, 2013, (dalje: Gavela), 194.

¹² Parnica je redovni način, odnosno metod za rješavanje građanskopravnih sporova koji se nisu

koje ne može samo da ostvari svoje subjektivno pravo na uobičajeni način, ima pravo i mogućnost da se obrati sudu te od suda zatraži da mu se pruži pravna zaštita jer je država, koja je zabranila samopomoć, rezervisala za sebe pravo da sudskim putem pruža pravnu zaštitu.¹³ Po svojoj pravnoj prirodi pravo na pravnu zaštitu je autonomno javno subjektivno pravo, koje je kao jedno od osnovnih ljudskih prava, priznato i zagarantovano svim pravnim subjektima međunarodnim i nacionalnim pravnim aktima.¹⁴ Najznačajniji međunarodni pravni dokument kojim su zagarantovana subjektivna građanska prava je Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i sloboda.¹⁵ Navedenom konvencijom propisan je čitav niz subjektivnih građanskih prava,¹⁶ kao i pravo subjekata građanskopravnog odnosa

mogli riješiti ili koji se ne mogu rješavati na drugi način. Spor se rješava u parnici tako što se na nesumnjiv i autoritativan način utvrđuje postojanje izvesnog subjektivnog prava i tako otklanja neizvesnost i nesaglasnost oko njegovog postojanja, koje sprječava da se ono ostvari, a ukoliko je to potrebno, dužniku se izriče zapovijest na činidbu u skladu sa materijalno-pravnim ovlašćenjima titulara ili se vrši željena pravna promjena. Spor i parnica nisu sinonimi. Spor je situacija do koje dolazi u jednom materijalno-pravnom odnosu, a parnica je jedan od načina za rješavanje spora. Parnica je jedan specifičan pravni odnos koji nastaje između parničnog suda i parničnih stranaka i regulisan je procesnim pravom. Sadržinu parnice, kao načina za rješavanje spora, čini postupanje parničnih subjekata po određenim procesnim pravilima. Parnica je uvijek usmjerena ka jedinstvenom cilju, a to je donošenju sudske odluke kojom se rješava spor. Više o tome vidi: G. Stanković, 2007, 34.

¹³ G. Stanković, 2010, 8.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda je nastala kao posljedica vremena neposredno nakon Drugog svjetskog rata kada je pitanje zaštite ljudskih prava privlačilo veliku pažnju. Međunarodni komitet za pokret ka evropskom jedinstvu je 1948. godine, na *Evropskom kongresu* u Haagu, dao poticaj za ustanovljenje Vijeća Evrope 1949. godine. Nakon ustanovljenja Vijeća Evrope o ovom pitanju se razgovaralo na prvoj sjednici Konsultativne skupštine (danas Parlamentarna skupština) Vijeća Evrope, a u augustu 1949. godine, Skupština je svom Komitetu za pravna i administrativna pitanja dala zadatak da detaljnije razmotri pitanje kolektivne garancije ljudskih prava. Ovaj Komitet je svoj rad završio 1950. godine i nakon rješavanja nekih političkih pitanja, 4. novembra 1950. godine, u Timu je potpisana Evropska konvencija, koja je prema svojoj preambuli uobličena tako "da preuzme prve korake ka zajedničkom provođenju određenih prava navedenih u Univerzalnoj deklaraciji 73". Na snagu je stupila 3. septembra 1953. godine. F. Vehabović: *Odnos Ustava BiH i Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda*, Sarajevo 2006, 52.

¹⁶ Član 2. Evropske konvencije, propisuje pravo na život, član 3. Konvencije propisuje zabranu mučenja, član 4. Konvencije propisuje zabranu ropstva i prinudnog rada, član 5. Konvencije propisuje pravo na slobodu i sigurnost, član 7. Konvencije propisuje kažnjavanje na osnovu zakona, član 8. Konvencije propisuje pravo na poštivanje privatnog i porodičnog života, član 9. Konvencije propisuje slobodu misli savjesti i vjeroispovijesti, član 10. Konvencije propisuje pravo na slobodu izražavanja, član 11. Konvencije propisuje pravo na slobodu okupljanja i udruživanja, član 12. Konvencije propisuje pravo na zaključenje braka, član 14. Konvencije propisuje zabranu diskriminacije.

na adekvatnu pravnu zaštitu tih subjektivnih građanskih prava.¹⁷ Također, pored međunarodnih dokumenata, poseban značaj zauzimaju domaći propisi počev od Ustava, te drugih zakonskih propisa kojim su zagantovana subjektivna građanska prava.¹⁸ Navedeni propisi stvaraju pretpostavku da se subjekti, čija su prava ugrožena ili na neki drugi način povrijeđena, koriste takvim dozvoljenim pravnim sredstvima. Postojanjem navedenih pravnih instrumenata stvara se pretpostavka za uspostavljanje ravnoteže između povrijeđenog subjektivnog prava i pravnog mehanizma za zaštitu tog subjektivnog prava. Navedena pravna ravnoteža ostvaruje se kroz sudsku zaštitu. Uspostavljanjem narušene ravnoteže u odnosima pravnih subjekata u skladu sa općim normama društvenog ponašanja pravosuđe djeluje politički, ostvarujući volju vladajuće klase u konkretnim društvenim odnosima¹⁹.

4. Parnični postupak kao način građanskopravne zaštite

U Bosni i Hercegovini postoje propisi,²⁰ koji omogućuju građanima čija su

¹⁷ Članom 6. Evropske konvencije propisano je pravo na pravično suđenje - Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristranim, zakonom ustanovljenim sudom. Presuda se izriče javno, ali se novinari i javnost mogu isključiti s čitavog ili jednog dijela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne sigurnosti u demokratskom društvu, kada to nalažu interesi maloljetnika ili zaštite privatnog života strana u sporu, ili kada to sud smatra izričito neophodnim zato što bi u posebnim okolnostima publicitet mogao nanijeti štetu interesima pravde. Dok član 13. Konvencije propisuje pravo na djelotvoran pravni lijek – „Svako čija su prava i slobode, priznata ovom konvencijom, narušena ima pravo na pravni lijek pred nacionalnim vlastima, čak i onda kada su povredu ovih prava i sloboda učinila lica u vršenju svoje službene dužnosti.“

¹⁸ Član 2. Ustava Bosne i Hercegovine propisuje katalog ustavom zagantovanih prava: a) Pravo na život. b) Pravo lica da ne bude podvrgnuto mučenju niti nečovječnom ili ponižavajućem tretmanu ili kazni. c) Pravo lica da ne bude držano u ropstvu ili potčinjenosti, ili na prisilnom ili obaveznom radu. d) Pravo na ličnu slobodu i sigurnost. e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom. f) Pravo na privatni i porodični život, dom i prepisku. g) Slobodu misli, savjesti i vjere. h) Slobodu izražavanja. i) Slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugima. j) Pravo na brak i zasnivanje porodice. k) Pravo na imovinu. l) Pravo na obrazovanje. m) Pravo na slobodu kretanja i prebivališta.

¹⁹ S. Triva, 1978, 5.

²⁰ Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 53/03, koji je stupio na snagu 05. novembra 2003. godine; Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 73/05, 19/06 i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 98/15 od 23. decembra 2015. godine (dalje: ZPPFBiH). Zakon o parničnom postupku Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 58/2003; Zakon o izmjenama i dopunama zakona o parničnom postupku Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 85/03, 74/05, 63/07, 49/09, 61/13 (dalje: ZPP

subjektivna prava povrijeđena ili ugrožena da u zakonom propisanim postupcima a na osnovu dopuštenih pravnih instrumenata dokazuju da su njihova prava povrijeđena, oduzeta ili ograničena, od strane trećih lica bez pravnog osnova, te da ista ta lica imaju pravo na pravnu zaštitu, a sve u cilju zaštite subjektivnih građanskih prava. Tu pravnu zaštitu ugroženih subjektivnih građanskih prava, stranke u građanskom sporu ostvaruju zakonom uređenom parničnom postupku, podnošenjem tužbe pred nadležnim sudom radi zaštite njihovih povrijeđenih ili oduzetih subjektivnih građanskih prava. Tužba sadržajno je propisana u zakonom propisanoj formi, i samo tako sačinjena tužba stvara pretpostavku za dalje vođenje parničnog postupka i raspravljanje o osnovanosti postavljenog tužbenog zahtjeva.²¹ Svako, doduše, ima pravo da zakonom ustanovljeni i nepristrasni sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obavezama, ali to ne znači da ima pravo i na to da sud usvoji bilo kakav njegov tužbeni zahtjev.²²

Pravo na pravnu zaštitu subjektivnih građanskih prava zagarantovano je pravnim normama svake države. Također, ta vrsta pravne zaštite zagarantovana je i najvišim domaćim i međunarodnim pravnim dokumentima kao što je Ustav²³ i međunarodne konvencije.²⁴ Međutim, i pored toga što u ukupnom pravnom poretku postoje adekvatni pravni mehanizmi za zaštitu ugroženih ili povrijeđenih subjektivnih građanskih prava, uzimajući u obzir pravni položaj tuženog nakon pokretanja parničnog postupka, ovdje se javlja dilema da li tužba i sam parnični postupak predstavljaju jedine i najadekvatnije instrumente za ostvarivanje pravne zaštite subjektivnih građanskih prava, ili postoje i drugi prihvatljivi načini koji mogu poslužiti subjektima spornog građanskopravnog odnosa da nastali sporni odnos uredi na drugi način mimo suda i sudskog postupka. Odnosno ovdje se javlja dilema da li su neposredno prije podnošenja tužbe, dovoljno iscrpljena

RS).

²¹ Član 53. ZPP FBiH.

²² N. Gavela, 2013, 196.

²³ Član 2. Ustava Bosne i Hercegovine propisuje katalog ustavom zagarantovanih prava pa između ostalih prava pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom.

²⁴ Članom 6. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda propisano je pravo svakog građanina na pravično suđenje. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom. Presuda se izriče javno, ali se novinari i javnost mogu isključiti s čitavog ili jednog dijela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne sigurnosti u demokratskom društvu, kada to nalažu interesi maloljetnika ili zaštite privatnog života strana u sporu, ili kada to sud smatra izričito neophodnim zato što bi u posebnim okolnostima publicitet mogao nanijeti štetu interesima pravde. Dok član 13. Konvencije propisuje pravo na djelotvoran pravni lijek – „Svako čija su prava i slobode, priznata ovom konvencijom, narušena ima pravo na pravni lijek pred nacionalnim vlastima, čak i onda kada su povredu ovih prava i sloboda učinila lica u vršenju svoje službene dužnosti.“

sva raspoloživa pravna sredstva i pravni mehanizmi za rješavanje nastalog građanskopravnog spora između subjekata subjektivnih građanskih prava.²⁵

5. Ograničenja prava na podnošenje tužbe

Logično je da subjekt, čije je pravo ugroženo ili povrijeđeno, ima pravo na pravnu zaštitu kao što je pravo na tužbu, te pravo da u zakonom uređenom postupku zaštititi svoja građanska prava. Međutim, česti su slučajevi da tuženi i ne zna da je svojim ponašanjem ili svojim propuštanjem povrijedio ili ugrozio određena subjektivna građanska prava druge osobe. Također, česti su slučajevi da tuženi tek u toku parničnog postupka sazna da se protiv istog vodi parnični postupak. Veoma česte su situacije da taj isti tuženi nakon što u započetom parničnom postupku sazna da je protiv istog podnesena tužba, te da se na taj način protiv istog vodi parnični postupak, u većini slučajeva bez upuštanja u raspravljanje tuženi na neposredan²⁶ ili posredan način²⁷ priznaje takav tužbeni zahtjev. Međutim, i pored toga što tuženi nije sporio tužbeni zahtjev, odnosno tužbeni zahtjev je priznao odmah po saznanju za tužbu i postupak, za tuženog su već nastupile određene pravne posljedice koje ga kao parničnu stranku dovode u nepovoljan položaj. Naime, i pored toga što je na opisani način tuženi priznao tužbeni zahtjev, na teret tuženog pada i obaveza plaćanja troškova postupka tužitelju, koji troškovi u većini slučajeva nisu uopće bezazleni i mali. Ponekad su ti troškovi mnogo veći od same visine potraživanja, zahtijevane tužbenim zahtjevom. Upravo navedena činjenica kroz istraživanje pravnog položaja subjekata spornog građansko pravnog odnosa navodi na razmišljanje o potrebi pronalaženja mogućeg modela rješavanja nastalog građanskopravnog spora, bez potrebe pokretanja i vođenja parničnog postupka, pogotovo iz razloga što tuženi o namjerama tužitelja da podnese tužbu i pokrene parnični postupak stiče saznanje tek kad je tužitelj podnio tužbu, odnosno kad je ista ta tužba dostavljena na odgovor tuženom. Ukoliko je došlo do pokretanja parničnog postupka bez obzira na to što tuženi nije sporio tužbeni zahtjev tužitelja, samo podnošenje tužbe prouzrokovalo je određene pravne posljedice, počev od stvaranja troškova postupka, po osnovu sudske takse, te troškove po osnovu nagrade punomoćniku advokatu, zatim troškovi u pogledu angažmana sudova, te gubitka dragocjenog vremena a posljedično obzirom da je tuženi na posredan ili neposredan način

²⁵ Više o tematskoj cjelini vidjeti u: S. Šabić, „Pravni položaj parničnih stranaka u pogledu disponiranja tužbenim zahtjevom“, doktorska disertacija, Pravni fakultet Univerziteta u Zenici, juni 2018.

²⁶ Neposredan način priznanja tužbenog zahtjeva postoji kada tuženi svojim izričitim očitovanjem prizna tužbeni zahtjev usmeno na zapisnik, ili kada svoje priznanje ispolji u pismenoj formi.

²⁷ Posredan način priznanja tužbenog zahtjeva postoji u situacijama kada tuženi svojim poduzetim radnjama, propusti poduzeti zakonom propisane radnje koje za posljedicu imaju donošenje presude u korist tužitelja, kao što je slučaj sa presudom zbog propuštanja.

priznao tužbeni zahtjev, svi ti troškovi u konačnici padaju na teret tuženog.

Kao jedan od mogućih načina izbjegavanja istaknutih štetnih posljedica, jeste propisivanje ograničenja u pogledu uvjetovanja tužitelja da ne može pokrenuti parnični postupak prije nego što prethodno na određen način ne pozove drugog subjekta spornog građanskopravnog spora (potencijalnog tuženog), da prihvati ili prizna pravo, uz upozorenje da će u protivnom protiv istog biti pokrenut parnični postupak podnošenjem tužbe, sve iz razloga kako bi se subjektu spornog građanskopravnog odnosa, kao potencijalnom tuženom dala mogućnost da prizna pravo drugom subjektu i na taj način izbjegne mogući parnični postupak koji bi se vodio protiv subjekta građanskopravnog odnosa.

Određena ograničenja u pogledu mogućnosti pokretanja parničnog postupka pred nadležnim sudovima već postoje kao zakonska ograničenja. Takvo ograničenje propisano je Zakonom o krivičnom postupku Federacije BiH.²⁸ Naime, pomenutim Zakonom propisano je da pravo naknadu štete zbog neopravdane osude ima osoba prema kojoj je bila pravosnažno izrečena krivična sankcija ili koja je oglašena krivom, a oslobođena od kazne, a kasnije je povodom vanrednog pravnog lijeka novi postupak pravosnažno obustavljen ili je pravosnažnom presudom oslobođena od optužbe, ili je optužba odbijena,²⁹ međutim, to pravo je uvjetovano prethodnom obavezom te neopravdano osuđene osobe da se prethodno obrati nadležnom Ministarstvu radi postizanja sporazuma o postojanju štete i visini iste.³⁰ Tek ukoliko takav sporazum ne bude postignut i prihvaćen ili Ministarstvo uopće ne odgovori u zakonom određenom vremenskom roku, tek tad lice koje je neopravdano osuđeno, stiče pravo na podnošenje tužbe pred mjesno nadležnim sudom.³¹ Na identičan način navedeni sporni odnos između neopravdano osuđene osobe i države zakonski je uređen i u Republici Srpskoj. Navedeno ograničenje, kako u Federaciji Bosne i Hercegovine, tako i u Republici Srpskoj na snazi je već duži vremenski period i ima svoju punu pravnu primjenu u postupku odlučivanja o osnovanosti odštetnog zahtjeva zbog neopravdane osude. Efekat ovakvog ograničenja je višestruk, a ogleda se u smanjenju ukupnih troškova koji se stvaraju u sudskom postupku, zatim smanjenju broja sudskih postupaka, pa samim tim i izbjegavanju bespotrebnog angažmana suda u svim situacijama u kojim suprotna strana procijeni da je odgovorna za štetu pa u tim situacijama nastali sporni odnos riješi bez potrebe angažmana suda.

Slično ograničenje mogućnosti subjekata da zaštite svoja povrijeđena prava pred nadležnim sudom, zakonom je propisano u sporovima iz oblasti radnopravnih odnosa. Naime, trenutno važećim Zakonom o radu Federacije

²⁸ Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 35/03, 37/03, 56/03 (dalje: ZKP FBiH).

²⁹ Član 435. ZKP FBiH.

³⁰ Član 436. ZKP FBiH.

³¹ Član 437. ZKP FBiH.

Bosne i Hercegovine,³² propisano je da radnik u pogledu ostvarivanja prava iz radnog odnosa može to pravo ostvarivati kod poslodavca te kod nadležnog suda.³³ Također, istim Zakonom je propisano, da radnik, koji smatra da mu je povrijeđeno pravo iz radnog odnosa, može to svoje pravo štiti na način da je dužan u zakonom propisanom roku prvo se obratiti istom tom poslodavcu sa zahtjevom da mu se omogući to pravo.³⁴ Ukoliko poslodavac u Zakonom propisanom roku se ne očituje ili ne udovolji zahtjevu radnika, isti taj radnik može zahtijevati u Zakonom propisanom roku zaštitu svojih prava pred nadležnim sudom,³⁵ izuzev slučajeva gdje se radi o pravu na naknadu štete ili u pogledu prava na neko drugo novčano potraživanje.³⁶ U konkretnom slučaju isključena je obaveza obraćanja zaposlenika poslodavcu u pogledu ograničenja novčanih potraživanja iz plate i drugih naknada iz radnog odnosa.³⁷ Na sličan način Zakonom o radu Republike Hrvatske je uređeno ograničenje u pogledu ostvarivanja prava zaposlenika iz radnog odnosa.³⁸

Navedeno ograničenje, kako u Federaciji Bosne i Hercegovine tako i u Republici Hrvatskoj u postupku odlučivanja o pravu zaposlenika, ni na koji način ne ugrožava niti umanjuje obim prava, niti umanjuje stepen pravne zaštite tih prava, samo se na ovakav način zaposlenik, čija su prava ugrožena ili povrijeđena, obavezuje prethodno obratiti poslodavcu sa zahtjevom za zaštitom svojih zakonom propisanih povrijeđenih ili ugroženih prava radi mogućeg rješavanja spornog pravnog odnosa.³⁹

Kada je u pitanju pravo stranaka na sudsku zaštitu, podnošenjem tužbe pred nadležnim sudom, određeno ograničenje u pogledu prava na podnošenje tužbe, te

³² Zakon o radu, „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 26/16 od 04. aprila 2016. godine (dalje: ZOR FBiH).

³³ Član 113. ZOR FBiH.

³⁴ Član 114. stav 1. ZOR FBiH.

³⁵ Član 114. stav 2. ZOR FBiH.

³⁶ Član 114. stav 3. ZOR FBiH.

³⁷ Vidjeti odluku Vrhovnog suda Republike Hrvatske br. Rev. 221/05 od 30. juna 2005. godine u kojoj se navodi: „Propust radnika da se prethodno obrati poslodavcu radi zaštite povrijeđenog prava ne može imati za posljedicu gubitak prava na novčano potraživanje dakle i na isplatu plate. Stoga nije bilo mjesta odbacivanju tužbe s dijelom tužbenog zahtjeva u kojem se traži isplata plaća kao novčanog potraživanja.“

³⁸ Zakon o radu Republike Hrvatske, „Narodne novine“, br. 93/14 stupio na pravnu snagu 07. augusta 2014. godine (f: ZOR RH) propisano je ograničenje u pogledu ostvarivanja prava zaposlenika iz radnog odnosa.

³⁹ Vrhovni sud Republike Hrvatske izrazio je svoje stajalište da je pretpostavka za traženje sudske zaštite iz Ugovora o radu da je radnik prethodno zahtijevao zaštitu svoga prava pred nadležnim tijelom poslodavca (Vs, Rev. -1439/97 od 24. septembra 1997. i Rev. 925/98 od 10. juna 1998. godine Izbor 2/98-108).

na taj način i prava na sudsku zaštitu propisano je Zakonom o parničnom postupku Republike Hrvatske i to u sporovima u kojim se kao tužena pojavljuje država Republika Hrvatska.⁴⁰ To ograničenje ogleda se u obavezi osobe koja namjerava podnijeti tužbu protiv Republike Hrvatske da prije podnošenja tužbe dužna je obratiti se sa zahtjevom za mirno rješenje spora državnom odvjetništvu,⁴¹ koje je za zastupanje na sudu, pred kojim namjerava podnijeti tužbu protiv Republike Hrvatske.⁴² Takav zahtjev za mirno rješavanje spora predstavlja procesnu pretpostavku za podnošenje tužbe, tako da svaka stranka koja se prethodno ne obrati nadležnom odvjetništvu sa zahtjevom za mirno rješenje spora, a podnijela je tužbu, takvu tužbu sud će odbaciti.⁴³ Dakle, sud po noj dužnosti utvrđuje da li je tužitelj podnio zahtjev za mirno rješenje spora pred državnim odvjetništvom, te da li je rok za rješenje spora protekao ili je zahtjev odbijen.⁴⁴ Dakle, ukoliko se tužitelj nije pridržavao odredbi članka 186/a ZPP-a sud će u tom slučaju tužbu odbaciti.⁴⁵

Međutim, ovdje je bitno istaći da navedena zakonska rješenja koja s jedne strane ograničavaju stranku na mogućnost podnošenja tužbe, ista ta zakonska rješenja stimuliraju istu tu stranku da neposredno, prije podnošenja tužbe, pokušaju postići sporazum sa suprotnom stranom, jer tako postignuti sporazum između stranaka u sporu ima svoj puni pravni učinak, na način što zakon tako postignutom sporazumu daje snagu izvršnog naslova.⁴⁶ Nagodba postignuta između podnosioca zahtjeva i Državnog odvjetništva, na temelju zahtjeva za mirno rješenje spora ima svojstvo ovršnosti.⁴⁷ Ako država, kao dužnik ne bi ispunila svoju obavezu, vjerovnik na

40 Zakon o parničnom postupku Republike Hrvatske, „Narodne novine“, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14 (dalje: ZPP RH).

41 Državno odvjetništvo je samostalno i neovisno pravosudno tijelo ovlašteno i dužno postupati protiv počinitelja kaznenih djela i drugih kažnjivih djela, poduzimati pravne radnje radi zaštite imovine Republike Hrvatske, te podnositi pravna sredstva za zaštitu Ustava i Zakona. Vidi: Zakon o državnom odvjetništvu Republike Hrvatske, „Narodne novine“, br. 76/09, 153/09, 116/10, 145/10, 57/11, 130/11, 72/13, 148/13, 33/15 i **82/15** (dalje: ZDO RH).

42 Član 186. stav 1. ZPP RH.

43 Član 186. stav 7. ZPP RH.

44 Š. Salaj, „Obvezan postupak za mirno rješenje spora s Republikom Hrvatskom – pokušaj nagodbe prije podnošenja tužbe“, *Informator* br. 5225., 56.

45 Ako stranka podnese tužbu sudu protiv Republike Hrvatske, a da nije zahtijevala od Republike Hrvatske da se spor riješi mirnim putem ili je tu tužbu podnijela prije donošenja odluke o njezinu zahtjevu za mirno rješenje, odnosno prije isteka roka tri mjeseca od njegova podnošenja sud će takvu tužbu odbaciti. Više o tome: I. Crnić, „Zahtjev za mirno rješenje spora prema državi, osiguravatelju, poslodavcu ili nakladniku“, *Pravo u gospodarstvu, Časopis za gospodarsko pravnu teoriju i praksu*, februar 2010, 414.

46 Član 186. stav 7. ZPP RH.

47 I. Crnić, „Ograničenje prava na objektivnu preinaku tužbe suprotno je ustavu“, *Hrvatska*

temelju takve izvansudske nagodbe, može zahtijevati ovrhu pred nadležnim sudom.⁴⁸ Na identičan način je uređen pravni položaj stranaka u sporu kada se na strani tužitelja nađe država, a na strani tuženog fizička ili pravna osoba, i u tom slučaju obaveza države je da se prije podnošenja tužbe obrati tom licu sa zahtjevom za mirno rješavanje spornog odnosa,⁴⁹ država Republika Hrvatska mora se obratiti osobi sa prebivalištem ili sjedištem u Republici Hrvatskoj, prije podnošenja tužbe sa zahtjevom za mirno rješavanje spora.⁵⁰ Zahtjev mora sadržavati sve ono što mora sadržavati i eventualna tužba, a ta osoba, također, ima rok od tri mjeseca da odgovori na zahtjev. Ako ne prihvati takav zahtjev, ili o njemu ne odluči u roku od tri mjeseca od podnošenja, država može podnijeti tužbu nadležnom sudu.⁵¹ Stranke, nakon zaključenja sporazuma uživaju istu pravnu zaštitu i imaju ista prava, koja bi ostvarili u sudskom postupku na osnovu meritorne odluke suda, kojom bi bilo odlučeno o spornom odnosu parničnih stranaka. Postizanjem sporazuma izbjegnuto je nepotrebno vođenje sudskog postupka, pa samim tim izbjegnuti su troškovi koji se nepotrebno stvaraju u sudskom postupku, a obzirom da postoji volja između stranaka da riješe spor mimo sudskog postupka.

Ovakav način ograničenja, kao i postizanja sporazuma posljedično dovodi do smanjenja ukupnog broja sudskih postupaka, pa samim tim i izbjegavanja bespotrebnog angažmana suda, te njegovog rasterećenja u svim spornim situacijama u kojim nastali sporni odnos bude riješen bez potrebe angažmana suda. Postojanje i zakonsko uređenje pred-postupka propisano je i Njemačkim parničnim postupkom (*Zivilprozessordnung*, dalje: DZPO). Pred-postupak, kao alternativa parničnom postupku, prisutan je u Njemačkoj od 1977. godine kada je novelom odnosno Zakonom o pojednostavljenju i ubrzanju sudskih postupaka uveden pisani pred-postupak (par. 276.) kao određena alternativa pripremnom ročištu.⁵²

Kada je u pitanju uređenje parničnog postupka u Bosni i Hercegovini, bitno je istaći da je Zakonom o parničnom postupku pred Sudom Bosne i Hercegovine⁵³ to jest, njegovim izmjenama i dopunama došlo do određene promjene u pravnom pristupu, u pogledu prava subjekata građanskopravnog spora na pokretanje

pravna revija, 2014, 420.

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ Član 186. stav 8. ZPP RH.

⁵⁰ I. Crnić, 422.

⁵¹ *Ibid.*, 423.

⁵² Više o tome: J. Čizmić, „O dostavi tužbe tuženom i presudi zbog ogluhe u svjetlu Novele ZPP-a“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 2003, (dalje: Čizmić, 2003), 427.

⁵³ Zakon o parničnom postupku pred Sudom Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 58/13 (dalje: ZPPBIH).

parničnog postupka kao i mogućeg mirnog rješenja spornog građanskopravnog odnosa, kao alternative parničnom postupku i podnošenju tužbe. Naime, pomenutim zakonom je subjektima građanskopravnog spora koji namjeravaju pred Sudom Bosne i Hercegovine tužiti državu, omogućeno da mogu prije podnošenja tužbe se obratiti zakonskom zastupniku države, Pravobranilaštvu Bosne i Hercegovine sa zahtjevom za mirno rješenje predmetnog spora.⁵⁴ U tom slučaju ukoliko se odluči na pokušaj mirnog načina rješenja spora subjekt građanskopravnog odnosa dužan je obratiti se Pravobranilaštvu Bosne i Hercegovine kao zakonskom zastupniku države Bosne i Hercegovine sa zahtjevom koji mora sadržajno biti identičan sa tužbom koju ima namjeru podnijeti.⁵⁵ Kao što se može primijetiti navedeni način uređenja spornog građanskopravnog odnosa prije podnošenja tužbe, te način zakonskog uređenja je specifičan zbog toga što je u konkretnom slučaju zakonom propisana i ostavljena alternativa subjektu građanskopravnog odnosa, koji ima namjeru da tuži državu, da može obratiti se zakonskom zastupniku države, sa zahtjevom za mirno rješenje spora ili u protivnom, da bez takvog obraćanja odmah podnese tužbu pred nadležnim sudom radi zaštite svojih građanskih prava.

Za razliku od zakonskog rješenja u Republici Hrvatskoj koje propisuje obavezno obraćanje Državnom odvjetništvu, neposredno, prije podnošenja tužbe zakonsko rješenje u Bosni i Hercegovini ostavlja subjektu građanskopravnog odnosa mogućnost, alternativu da bira, hoće li se prije podnošenja tužbe obratiti sa zahtjevom za mirno rješenje spora, ili će zanemariti takvu mogućnost i podnijeti tužbu i na taj način opredijeliti vođenje parničnog postupka. Navedeno zakonsko rješenje posmatrano u njegovom funkcionalnom pogledu je dobro i kao takvo stvara pretpostavku za rješenje spornog odnosa i bez vođenja sudskog postupka, pa samim tim i angažmana suda. Međutim, pomenuto zakonsko rješenje ima i svoje nedostatke. Naime, obzirom da Zakon ostavlja alternativu subjektu građanskopravnog spora da podnese tužbu pred nadležnim sudom ili da se obrati sa zahtjevom subjektu spornog građanskopravnog spora za sporazumnim rješenjem spora, takva alternacija ostavlja mogućnost zloupotrebe, tako što će subjekt građanskopravnog spora kada je vrlo izvjestan njegov uspjeh u sporu, odlučiti na vođenje sudskog postupka, kako bi svjesno stvorio što veće troškove postupka koji će u konačnici pasti na teret suprotne strane tuženog. Ukoliko se uzme u obzir sve navedeno, te posebno ukoliko se uzme u obzir činjenica da podnošenjem zahtjeva za mirno rješenje spora prestaju teći zastarni rokovi,⁵⁶ u cilju postizanja pune učinkovitosti navedene zakonske odredbe te sprečavanja bilo kakve mogućnosti zloupotrebe navedenog zakonskog rješenja, prihvatljivije djeluje zakonsko rješenje koje je na snazi u Republici Hrvatskoj, a koje propisuje

⁵⁴ Član 20. stav 1. ZPPBIH-a.

⁵⁵ Član 20. stav 2. ZPPBIH-a.

⁵⁶ Član 20. stav 3. ZPPBIH-a.

obavezno obraćanje sa zahtjevom nadležnom državnom odvjetništvu za sporazumno rješavanje predmetnog spora kao preduvjet za podnošenje tužbe. Međutim, na kraju bitno je istaći da su zakonsko rješenje propisano Zakonom o parničnom postupku pred Sudom Bosne i Hercegovine, kao i zakonsko rješenje propisano Zakonom o parničnom postupku Republike Hrvatske dobra rješenja i kao takva apsolutno prihvatljiva kao alternativa eventualnom parničnom postupku.

Za razliku od Zakona o parničnom postupku pred Sudom Bosne i Hercegovine, Zakonom o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, Zakonom o parničnom postupku Republike Srpske, te Zakonom o parničnom postupku Brčko distrikta, nisu propisana bilo kakva ograničenja u pogledu prava subjekata građanskopravnog odnosa na podnošenje tužbe radi pružanja sudske zaštite, što upućuje na zaključak da svaka nezadovoljna stranka, ukoliko smatra da su joj na bilo koji način ugrožena ili povrijeđena zakonom zagarantovana prava, može ustati sa tužbom pred nadležnim sudom radi zaštite tih prava, a da prethodno nema uopće obavezu da se na bilo koji način obrati tuženom i istog pozove da svoju obavezu izvrši ili da pristane na mirno rješavanje spora bez potrebe pokretanja sudskog postupka. Uzmemo li u obzir činjenicu, da u određenom broju parničnih postupaka, tuženi kao parnična stranka, bilo na neposredan ili posredan način, ne spori tužbeni zahtjev tužitelja, u konkretnom slučaju nameće se opravdano pitanje da li je trenutno zakonsko uređenje parničnog postupka u Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i u Brčko distriktu adekvatno zakonsko rješenje, te da li eventualno opredjeljenje određenih budućih zakonskih ograničenja u pogledu prava na sudsku zaštitu se imaju posmatrati kao bolja i prihvatljiva zakonska rješenja kojim se ne ugrožavaju elementarna prava subjekta povrijeđenog dobra ili prava, kao što su pravo na sudsku zaštitu.

Pitanje opravdanosti, te ukupnog pravnog učinka navedenih ograničenja u pogledu prava stranke na sudsku zaštitu, na najbolji način je utvrđeno kroz pregled i analizu ukupnog broja postupaka, u kojim je tuženi kao stranka, na neposredan ili posredan način po načelu afirmativne litiskontestacije priznao tužbeni zahtjev. Rezultati istraživanja su pokazali, u kolikom broju postupaka u odnosu na ukupan broj vođenih postupaka, tuženi kao parnična stranka nije osporavao tužbeni zahtjev odnosno po njegovom saznanju da se protiv njega vodi spor je isti takav tužbeni zahtjev priznao bilo na posredan ili neposredan način.

U cilju dobijanja relevantnih podataka na osnovu kojih se mogu zauzeti određeni stavovi i zaključci, provedeno je istraživanje ukupnog broja sudskih postupaka u Federaciji Bosne i Hercegovine koji su se vodili u 2014. i 2015. godini, te na osnovu dobijenih rezultata utvrđeno je u koliko postupaka je tuženi na neposredan ili na posredan način svojim pasivnim držanjem priznao tužbeni zahtjev. Na osnovu provedenog istraživanja utvrđeno je da je u 2014. godini u

Federaciji Bosne i Hercegovine pred prvostepenim općinskim sudovima pokrenuto i vođeno ukupno 46755 parničnih postupaka. Od ukupnog broja pokrenutih postupaka, 1035 postupaka je okončano donošenjem presude na osnovu priznanja što čini 2,2 % od ukupnog broja pokrenutih postupaka. Također, provedenim istraživanjem je utvrđeno da je 15154 postupka okončano donošenjem presude po osnovu propuštanja što čini 32,4 % od ukupnog broja pokrenutih postupaka. Uzimajući u obzir ukupan broj pokrenutih postupaka u 2014. godini u Bosni i Hercegovini 16189 postupaka je okončano priznanjem tužbenog zahtjeva od strane tuženog, bilo na neposredan način presudom po osnovu priznanja, bilo na posredan način donošenjem presude na osnovu propuštanja pasivnim držanjem tuženog, što procentualno iznosi 34,6 % postupaka.

Također, na osnovu provedenog istraživanja utvrđeno je da je u 2015. godini u Federaciji Bosne i Hercegovine pred prvostepenim općinskim sudovima pokrenuto i vođeno ukupno 42512 postupaka. Od ukupnog broja pokrenutih postupaka, 2006 postupaka je okončano donošenjem presude na osnovu priznanja, što čini 4,7 % od ukupnog broja pokrenutih postupaka. Također, utvrđeno je da je 12776 postupaka okončano donošenjem presude na osnovu propuštanja, što čini 30 % od ukupnog broja pokrenutih postupaka. Od ukupnog broja 42512 pokrenutih postupaka u 2015. godini u Bosni i Hercegovini 14782 postupaka je okončano priznanjem od strane tuženog, bilo na neposredan način presudom po osnovu priznanja, bilo na posredan način donošenjem presude na osnovu propuštanja, što procentualno iznosi 34,7 % postupaka. Broj postupaka okončanih priznanjem tuženog je i znatno veći od navedenog procenta, jer navedenim istraživanjem nisu mogli biti obuhvaćeni i postupci koji su okončani povlačenjem tužbe od strane tužitelja, nakon što je tuženi u toku postupka ispunio svoju obavezu prema tužitelju, a koji broj postupaka nije uopće zanemariv.

Također, ukupnim brojem parničnih postupaka, koji su bili predmetom ovog istraživanja, nisu obuhvaćeni parnični postupci, koji su vođeni po komunalnim predmetima, tako da zbog navedene činjenice ukupan broj predmeta u kojima je tuženi priznao tužbeni zahtjev bi bio i znatno veći da je istraživanje provedeno i na komunalnim predmetima.

6. Zaključak

Uvođenjem određenog ograničenja prava na podnošenje tužbe, pravni položaj tuženog bio bi znatno povoljniji, tako što bi mu se omogućilo da neposredno prije pokretanja parničnog postupka odluči o pravnoj sudbini spornog odnosa i na taj način spriječi nepotrebno vođenje sudskog postupka, a samim tim izbjegao bi se i nepotrebni angažman suda. Također, navedenim zakonskim ograničenjem bili bi izbjegnuti i nepotrebni troškovi postupka koji u konačnici padaju na teret tuženog, koji je priznao tužbeni zahtjev kao i troškovi suda koji padaju na teret

budžeta, što bi se posljedično kvalitativno odrazilo na ukupnu ekonomičnost i funkcionalnost u pogledu načina rješavanja spornog građanskopravnog odnosa.

Efekti ovakvog ograničenja bi bili i znatno veći, ukoliko bi se posebnim zakonima zastupnicima po zakonu, u konkretnom slučaju pravobraniocima općina, gradova, kantona, Federacije BiH, Republike Srpske, te pravobraniocima Bosne i Hercegovine, kao i zakonskim zastupnicima javnih preduzeća propisala diskreciona nadležnost te dala puna ovlaštenja da u svakom konkretnom postupku izvrše procjenu, koje je najbolje rješenje po organ koji zastupaju, i shodno tome se i odrede prema nastalom spornom odnosu, bilo da prihvate zahtjev za mirno rješenje spora, bilo da se upuste u sudski postupak. Ovakva zakonska rješenja bi bitno utjecala na smanjenje broja sudskih postupaka, a što bi se u konačnici pozitivno odrazilo na dugo željeno rasterećenje sudova, pa samim tim i smanjenje troškova za rad i organizaciju sudstva. Također, pomenuti nivoi vlasti koje zastupaju zastupnici bi mogli stvoriti značajne uštede kroz smanjenja ukupnih troškova koji se javljaju po pravosnažnim presudama, kao što su troškovi sudskog postupka, zakonske zatezne kamate i drugi sporedni troškovi.

Uzimajući u obzir sve navedeno, prijedlog je da se pitanje spornog građanskopravnog odnosa neposredno prije podnošenja tužbe *de lege ferenda* uredi na jedan od tri načina i to:

Potpunim ograničenjem subjekata spornog građanskopravnog odnosa na podnošenje tužbe neposredno prije nego se obrate sa zahtjevom za sporazumno rješavanje spornog odnosa i mogućeg zaključenja sudske nagodbe.

Djelimičnim ograničenjem subjekata spornog građanskopravnog odnosa na podnošenje tužbe neposredno prije nego se obrate sa zahtjevom za sporazumno rješavanje spornog odnosa i mogućeg zaključenja sudske nagodbe. Navedeno ograničenje bi se odnosilo samo na ciljanu grupu subjekata spornog građanskopravnog odnosa kao što su: država Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, kantoni, gradovi i općine. Također, ukoliko se ograničenje odnosi na državu i organe države sasvim logično i opravdano bi bilo da se ograničenje odnosi i na javna preduzeća kao subjekte spornog građanskopravnog odnosa i mogućeg sudskog postupka.

Kao treći mogući način uređenja spornog građanskopravnog odnosa bi podrazumijevao mogućnost i pravo izbora subjekata spornog odnosa da pokušaju da spor riješe ili zahtjevom za mirnim rješenjem spora te zaključenjem sudske nagodbe ili podnošenjem tužbe s tim da u konkretnom slučaju tako postignuta nagodba bi imala snagu izvršnog naslova.

Uzimajući u obzir činjenicu, koliki je postotak zastupljenosti sudskih parničnih postupaka u kojima je tuženi na neposredan ili na posredan način priznao činjenice, pa samim tim i tužbeni zahtjev, u odnosu na ukupan broj pokrenutih postupaka, navedeni rezultat zaista potvrđuje opravdanost uvođenja određene vrste zakonskog ograničenja subjekta građanskopravnog odnosa da

podnese tužbu prije nego se obrati sa zahtjevom subjektu spornog odnosa za mogućim rješenjem spora mirnim putem. Takvim ograničenjem potencijalnom tuženom bila bi data mogućnost da sporni odnos riješi sporazumno, te na taj način prevenira pokretanje parničnog postupka, a što bi u konačnici dovelo do izbjegavanja nepotrebnih troškova postupka, te smanjenja broja predmeta, i u konačnici do ukupnog rasterećenja sudova.

LEGAL POSITION OF SUBJECTS OF CIVIL LEGAL DISPUTE BEFORE FILING A LAWSUIT

Summary

With the emergence of a civil dispute, between the subjects of civil law consequently there are certain restrictions on the subjective civil rights of one of the subjects of civil law in relation to the scope of civil rights of another subject. The emergence of a dispute between the subjects of a civil law relationship leads to a disagreement between them, regarding the way of understanding a certain life event in which the subjects of the disputed relationship are participants. Through this work, the author scientifically investigates the legal position of the subject of the disputed civil law relationship immediately before filing a lawsuit, with special emphasis on the protection of endangered civil rights through research into the best possible way to resolve the disputed civil law relationship. Also, the subject of this research is the legal position of litigants during the litigation in which is the defendant as a litigant remained passive, not engaging in discussion and contestation of the claim. The ultimate goal of this research is to find a certain modality of the manner of regulating civil litigation, in which in a certain way will be provided legal protection to subjects of disputed civil in way to resolve a certain civil dispute litigation without starting any civil action . In that way, the subject of the research will be restrictions on the right to file a lawsuit in order to select the subjects of the disputed civil law relationship that challenge the rights of the other side, which is a prerequisite for litigation to protect endangered and violated civil rights.

Keywords: civil law relationship, civil law dispute, restriction of the right to file a lawsuit lawsuit, legal status of litigants

